

- електронна форма подання підприємцями заяв на видачу дозволів на будівництво, оренду, торгівлю та інші види діяльності відповідно до законодавства;
- забезпечення можливостей електронного надання необхідної звітної інформації в органи державного управління;
- участь у конкурсних торгах з державних закупівель на державних торгових майданчиках;
- участь у конкурсних торгах з продажу державного майна (приватизація);
- створення інформаційних каналів поширення пропозицій про можливості співпраці з партнерами в Україні, ближньому і далекому зарубіжжі, а також ділової співпраці з державою.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні : проект навчального посібника / О. А. Баранов, М. С. Демкова, С. В. Дзюба та ін. ; за ред. А. І. Семенченко, 2009. – 82 с.
2. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua>
3. Офіційний веб-сайт Міністерства доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minrd.gov.ua>
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми “Здоров’я 2020: український вимір” [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80>

УДК 351:338

**В. Я. Вайсман, здобувач, Національний
університет цивільного захисту України**

**ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
В РАМКАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА**

Досліджено існуючі варіанти визначення сутності державно-приватного партнерства. Уточнено визначення державно-приватного партнерства як інституційного та організаційного альянсу між державою і представниками підприємницької сфери на середньостроковий і довгостроковий періоди. Встановлено причини актуальності застосування в соціально-економічній сфері державно-приватного партнерства. Виділено характерні риси державно-приватного партнерства і напрями гармонізації інтересів держави та підприємництва.

Ключові слова: гармонізація інтересів; держава; підприємництво; державно-приватне партнерство.

The existing options for determining the nature of a public-private partnership. Clarified the definition of a public-private partnership as institutional and organizational alliance between the state and representatives of business areas in the medium and long term. The reasons Relevance application in the socio-economic sphere of public-private partnerships. Highlight features of PPP. Established lines of harmonizing the interests of the state and business interests.

Key words: harmonization of interests; the state; business; public-private partnership.

© В. Я. Вайсман, 2014

Постановка проблеми. Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) – сучасний інструмент, за допомогою якого Україна може здійснити реформування національної економіки. Позитивні якості, які дозволяють проектам бути гнучкішими та краще реагувати на виклики змін економічного середовища, допомогли ДПП стати центральним механізмом у наданні важливих суспільних послуг. Причини виникнення ДПП зводяться до пошуку ефективного інструменту розв'язання ряду проблем, таких як: брак бюджетних коштів на розвиток низки соціально значущих сфер економіки; неможливість приватизації підприємств, які мають стратегічне, економічне та соціально-політичне значення для країни; зростання незадоволення суспільства якістю наданих державних послуг. Крім того, державно-приватне партнерство виступає ефективним інструментом вирішення сучасних суперечностей державного управління. В рамках ДПП реалізуються проекти з будівництва й утримання шкіл, доріг, мостів, громадських місць, лікарень, інфраструктури водопостачання, водовідведення та електропостачання, аеропортів, громадського транспорту й усіх інших ключових компонентів сучасної цивілізації.

Проте, незважаючи на позитивний імідж ДПП, який йому створили міжнародні організації та українські урядовці, механізми ДПП не набули в Україні значного поширення. Основна причина невдач у залученні приватних інвестицій до проектів ДПП – недосконалість нормативно-правова база, інституційна неузгодженість, низький рівень захисту інтересів державних і приватних партнерів ДПП у процесі розроблення, затвердження та реалізації проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку взаємодії держави та сфери підприємництва присвячено праці багатьох зарубіжних науковців, серед яких: Дж. Гелбрейт, Т. Гоббс, М. Кастельс, Дж. Коулман, Р. Коуз, Г. Маркузе, А. Маршалл, К. Менгер. Проблеми розвитку ДПП в Україні досліджували А. Антонова, В. Алексєєв, О. Бойко, В. Варновський, В. Дзюндзюк, В. Ємельянов, О. Крутій та ін. Водночас, підкреслюючи вагомість теоретико-методологічних і практичних здобутків щодо реалізації державно-приватного партнерства, слід зазначити, що в наявних джерелах мало уваги приділено науковому обґрунтуванню напрямів залучення суб'єктів сфери підприємництва, громадян та їх об'єднань до економічного розвитку національної економіки через партнерство з державою; розробці єдиної Стратегії розвитку державно-приватного партнерства в Україні на середньо- та довгострокову перспективу.

Мета статті – дослідити існуючі варіанти визначення сутності державно-приватного партнерства, уточнити визначення державно-приватного партнерства, виділити характерні риси державно-приватного партнерства і напрями гармонізації інтересів держави та підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Всі економічні реформи тією чи іншою мірою спрямовані на посилення або послаблення ролі держави в регулюванні (регламентації) діяльності економічних агентів.

Один із пріоритетних напрямів удосконалення державної політики регулювання розвитку підприємництва – покращання взаємодії органів державної влади, підприємництва і громадянського суспільства як важлива умова успішного соціально-економічного розвитку нашої країни в цілому і регіонів зокрема. Органи державної влади і представники підприємництва мають працювати узгоджено, в загальних інтересах населення, формуючи партнерські моделі взаємовідносин. Одним з варіантів таких взаємовідносин і є державно-приватне партнерство.

Серед основних варіантів визначень поняття “державно-приватне партнерство” можна виділити такі.

1. Державно-приватне партнерство – це інституційний та організаційний альянс між державою і бізнесом для реалізації національних і міжнародних, масштабних і локальних, але завжди суспільно значущих проектів у широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та НДДКР до забезпечення суспільних пос-

луг. Кожен такий альянс тимчасовий, оскільки створюється, як правило, на певний термін для здійснення конкретного проекту і припиняє своє існування після його реалізації. Економічний ефект для суспільства від партнерства держави і приватного сектора полягає в тому, що воно одержує якісніші товари і високий рівень обслуговування зі скороченням витрат. Одночасно на бізнес перекладаються функції інвестування. Партнерство сприяє розвитку інститутів ринку, приватної власності та приватної ініціативи [1, 42].

2. Державно-приватне партнерство – це форма взаємодії державних і приватних структур для надання суспільству найважливіших послуг або продукції. При цьому ключова мета домовленості між ними – надання кінцевому споживачу послуг або продукції найефективнішим чином і за нижчою вартістю, ніж кожна з цих структур зможе надати самостійно [2, 128].

3. Державно-приватне партнерство – це передача частини функцій, які традиційно виконувала держава, приватним компаніям. Розподіл обов'язків між державою і приватними компаніями може варіюватися від виконання недержавними компаніями функцій підрядчика до повної передачі окремих видів державної діяльності. При цьому держава перекладає частину ризиків на приватні компанії, одночасно користуючись досвідом і творчими можливостями останнього. Додатково перевагою такого партнерства для держави може бути скорочення потреб у бюджетному фінансуванні проектів. У свою чергу, приватні компанії одержують нових замовників і споживачів або навіть цілі ринки збуту, стабільніші порівняно з традиційними ринковими нішами [3].

4. Державно-приватне партнерство – це середньо- або довгострокова ділова співпраця між державою і приватними структурами, що передбачає розподіл ризиків і прибутку від результатів об'єднання знань, досвіду і фінансових ресурсів для досягнення намічених цілей економічної політики [4, 71].

5. Офіційне визначення державно-приватного партнерства наведено в Законі України “Про державно-приватне партнерство” від 01.07.2010 р. № 2404-17. Так, у редакції зазначеного Закону від 02.12.2012 р. ДПП визначається як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами [5].

Жодне визначення не розкриває суті державно-приватного партнерства як бізнес-процесу. Згідно з цим визначенням будь-яка спільна діяльність держави і бізнесу може розглядатись як державно-приватне партнерство, при цьому навіть виконання державного контракту або сплата податків – це “інституційний та організаційний альянс між державою і бізнесом”. Водночас юридичні визначення не сприяють розумінню суті партнерства держави і бізнесу як процесу, що створює нові економічні та соціальні можливості для підприємців, компаній і держави. Багато в чому недоліки визначень пояснюються відсутністю досвіду реалізації проектів державно-приватного партнерства. Перебуваючи на початковому етапі, більшість проектів поки не вступила в інвестиційну стадію і не генерує досвід і знання для наукового осмислення.

Зазначимо, що, на відміну від Заходу, де державно-приватне партнерство використовується для залучення приватних інвестицій у великі інфраструктурні проекти, для нашої країни ця модель виконує не тільки економічне, але й політичне, а так само соціальне завдання. Тому проста екстраполяція успішного західного досвіду неможлива без урахування української специфіки.

Пропонуємо під приватно-державним партнерством розуміти інституційний та організаційний альянс між державою і представниками підприємницької сфери на середньостроковий чи довгостроковий періоди, у форматі державного контракту, на основі розподілу

ризиків і прибутку від результатів, об'єднання знань, досвіду і фінансових ресурсів та передачі частини функцій, які традиційно виконувала держава, приватним компаніям для реалізації суспільно важливих проектів і програм. При цьому ключова мета домовленості між сторонами – надання кінцевому споживачу послуг або продукції найефективнішим чином і за нижчою вартістю, ніж кожна з цих структур зможе надати самостійно.

Під механізмами реалізації державно-приватного партнерства у сфері підприємництва розуміємо систему заходів, засобів, важелів, стимулів (організаційних, правових, економічних, інституційних, інформаційних тощо), за допомогою яких органи державної влади співпрацюють з представниками підприємницької сфери на основі договору для надання кінцевому споживачу послуг або продукції ефективніше, ніж кожна з цих структур зможе надати самостійно.

Отже, мета державно-приватного партнерства полягає в такому: 1) знайти ефективний спосіб реалізації проектів і програм, які мають забезпечити виконання соціальних функцій державою; 2) забезпечити створення більшої доданої вартості для зростання обсягів надання суспільних послуг; 3) провести ефективну передачу приватному партнеру ризиків, пов'язаних з плануванням, будівництвом, інвестуванням і управлінням поточною діяльністю того чи іншого об'єкта. Крім того, держава одержує вигоду від збільшення пов'язаних з проектом бюджетних доходів, а також від непрямих ефектів – поживлення кон'юнктури і зростання інвестиційної привабливості соціально-економічних проектів, збільшення податкових надходжень тощо.

З позиції науки державного управління категорію “державно-приватне партнерство” слід розглядати як:

- невід'ємну частину єдиної соціально-економічної системи, яка представлена сукупністю економічних відносин, ресурсів, результатів, ефективності тощо;
- взаємодію держави та суб'єктів господарської діяльності, що формує виробничо-економічні, ресурсні, фінансово-кредитні та соціальні зв'язки;
- соціально-економічну систему, що регулюється інституційним середовищем і спрямована на виробництво необхідних суспільству послуг або продукції.

Причини створення державно-приватного партнерства в соціально-економічній сфері в усіх країнах однакові: необхідність модернізації інфраструктури і відповідних капіталовкладень, неефективність управління, обмеженість бюджетних коштів, недостатні інвестиції приватних структур, пов'язані з високими ризиками ринку. Практика зарубіжних країн показує, що державно-приватне партнерство доречне в тому випадку, коли потрібен компроміс – об'єднання ресурсів і розподіл ризиків.

Поняття і механізми державно-приватного партнерства укорінилися і використовуються у світовій практиці залучення приватних компаній для довготривалого фінансування й управління суспільною інфраструктурою, включаючи широке коло об'єктів – транспорт, житлово-комунальне господарство, благоустрій тощо. У додатку Г наведено ключові сфери реалізації ДПП-проектів.

Актуальність застосування в соціально-економічній сфері державно-приватного партнерства пояснюється багатьма причинами. Виконання низки соціально значущих завдань затримується через відсутність якісних механізмів залучення інвестицій у даний сектор і його інфраструктуру. Оскільки нині потенційні інвестори не мають реальних гарантій отримання звітти прибутку або навіть повернення капіталовкладень, вони вимушені, не завжди виправдано, інвестувати засоби тільки у власний розвиток. Зараз у країні з'явилися умови для внутрішнього інвестування. Отже, слід запустити механізм, що дозволяє це зробити.

У рамках цієї системи держава зможе наділити приватного інвестора правом участі в здійсненні деяких своїх функцій у соціально-економічній сфері, а також правом управління державною або муніципальною власністю чи монопольними видами діяльності.

Механізми державного управління

Реалізація такої взаємодії може бути ефективна тільки за таких умов:

- за участю приватного партнера масштаби виконання соціально значущих завдань мають бути більші, ніж коли держава виконувала б їх самостійно;
- участь приватного партнера дозволяє скоротити термін реалізації проекту або програми;
- користувачі продукції чи послуг схильні до залучення приватного партнера;
- існує конкуренція між можливими приватними партнерами;
- немає нормативних або законодавчих заборон на залучення приватного партнера для забезпечення послуг або здійснення проекту в даній сфері;
- існує можливість оцінити результати діяльності;
- витрати на реалізацію проекту або програми можуть бути компенсовані за рахунок коштів від реалізації продукту або через установлення плати для споживачів;
- проект чи процес виконання певної роботи дозволяють активізувати інноваційний процес.

Найпопулярніші сфери реалізації державно-приватного партнерства в країні:

- ЖКГ – передача муніципального житлового фонду на обслуговування комерційній організації, створення спеціалізованих компаній у сфері управління й обслуговування житлового фонду, забезпечення житлового сектора теплопостачанням і гарячою водою;
- соціальна сфера – створення соціально-реабілітаційного центру для неповнолітніх;
- співпраця в освітній діяльності;
- транспорт – будівництво автошляхів, організація пасажирських перевезень;
- нерухомість – будівництво готелів, програма “Житло молоді”;
- екологія і благоустрій – реконструкція території міських парків відпочинку, набережної, реконструкція площ.

Завдання організації державно-приватного партнерства в соціально-економічній сфері – справедливий розподіл ризиків між державою і сферою підприємництва, спираючись на здатність кожної з них управляти ризиками, а також забезпечення для кожної сторони винагороди з урахуванням прийнятого ризику.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Узагальнюючи наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених, можна виділити такі характерні риси державно-приватного партнерства:

- ДПП задовольняє потреби суспільства за рахунок реалізації проектів і програм, використовуючи або запозичуючи ресурси підприємницької сфери;
- воно підтримує державні повноваження і функції, при цьому реалізує соціально-економічні програми спільно з представниками сфери підприємництва;
- проекти, що реалізуються у формі державно-приватного партнерства, організовані за принципом взаємодії двох або більш сторін, що працюють для досягнення спільних цілей;
- учасниками державно-приватного партнерства можуть бути: органи державного управління та місцевого самоврядування, комерційні підприємства і некомерційні організації, підприємці;
- учасники ДПП розділяють повноваження і відповідальність;
- вони функціонують на рівних умовах;
- спільно витрачають час і ресурси;
- розділяють інвестиції, ризики і вигоди;
- мають чітку угоду, контракт або інший правовстановлюючий документ.

Гармонізація інтересів держави і підприємництва досягається тоді, коли набір стратегічних зон господарювання кореспондується зі спектром завдань, виконання яких перед-

Механізми державного управління

бачено в плані програм соціально-економічного розвитку. В цьому напрямку першочергові заходи держави такі:

- вироблення єдиної стратегії розвитку державно-приватного партнерства в Україні на середньо- та довгострокову перспективу;
- створення “центрів компетенцій” – організаційних структур з ініціювання й управління проектами державно-приватного партнерства, у тому числі в регіонах;
- проведення інформаційної та освітньої роботи в рамках просування ДПП на регіональному та місцевому рівнях.

Список використаних джерел:

1. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні / О. Бойко // Юридична газета. – 2013. – № 22. – С. 42–43.
2. Діденко Н. Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики : [монографія] / Н. Г. Діденко. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2007. – 404 с.
3. Декамп О. ЕБРР: Украине необходимо внедрить государственно-частное партнерство [Электронный ресурс] / Оливер Декамп. – Режим доступа : http://www.dialogs.org.ua/news_full.php?nw_id=12498
4. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика / М. Дерябина // Вопросы экономики. – 2008. – № 8. – С. 71.
5. Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>